

Agić Sabit
Nastavnik razredne nastave
Adresa: Hakije Turajlića 37 Sarajevo
Tel: 061 362 538
Mail: sabit.agic@hotmail.com
Treća osnovna škola – Sarajevo
Nasihe K. Hadžić 1 Sarajevo

Naziv rada:

Videnje inkluzije s pozicije nastavnika
(prilog temi „Inkluzija – nedoumice i perspektive“)

Sarajevo , 15. 4. 2011.

Sadržaj rada

1. Uvod
2. Uslovi u našim školama .
3. Nastavnik u inkluziji .
4. . Društvo i inkluzija
5. Učenici u inkluziji Društvo i inkluzija .
6. Pretpostavke budućnosti.

1. UVOD

Razlog za pisanje ovog rada je prvenstveno jer mi se čini da i toliko godina nakon uvođenja inkluzivnog obrazovanja nije odgovoreno na mnoge nedoumice. Moj utisak je da u praksi ne ide kako bi trebalo. Možda i griješim jer inkluzija u obrazovanju je proces koji je dugotrajan i ne mogu se predvidjeti sve prepreke i problemi. Jedan od glavnih razloga je, naravno, uvođenje inkluzivnog obrazovanja bez detaljnije prethodne pripreme, analize faktora koji učestvuju kao ni definisanja naših specifičnosti, prosto rečeno, da znamo šta imamo, čime raspolažemo i šta nam nedostaje.

Osnovni cilj mi je da pokušam inicirati rješenja problema sa kojima se susreću učitelji u nastavnoj praksi. Budući da imamo to što imamo i što sve teče kako teče, ne preostaje ništa drugo nego probleme rješavati u hodu.

Niko ne može dovesti u pitanje etičke, moralne i humanističke razloge inkluzivnog obrazovanja. Lično sam to prihvatio kao dio svoje profesije i nastojim da odgovorim svim izazovima.

Smatram i hoću da vjerujem da je tako, da niko ko radi s djecom a ovo se posebno odnosi na učitelje, ne može reći da ne voli svoj poziv.

Ko ovaj posao radi bez ljubavi vrlo brzo i uviđa da to zanimanje nije za njega te da treba tražiti nešto drugo.

Ipak ljubav, dobra volja i entuzijazam koliko god bili neophodni nisu temelji na kojima se gradi ovaj proces.

Opći dojam neupućenih je da učitelj treba biti najodgovornija osoba od koje zavisi da li će proces inkluzije u obrazovanju zaživjeti. I sami učitelji strahuju i to iz opravdanih razloga. Ukoliko učitelj uspije odgovoriti zahtjevima koji se pred njega postavljaju svi će biti zadovoljni a o uloženom trudu se neće mnogo govoriti.

U slučaju da u toku procesa dođe do problema i loših rezultata učitelj će biti osoba koja će biti prva na udaru kritike i u opasnosti je da bude glavni krivac. Često se gubi iz vida da je uloga učitelja višestruka. U razredu je organizator, realizator, voditelj, sudija, koordinator, evidentičar, kreator socio emocionalne klime u razredu itd. U svome radu mora uvijek biti spreman na nove situacije i probleme sa kojima se u ranije nije susretao. Takva dinamičnost je izazov ali i frustracija. Potrebno je dosta truda da bi uspješno odgovorio na sve zahtjeve. Jasan zadatak, jasan cilj i jasan put čine da ono što hoćemo bude i ostvarivo. Za sve što radimo treba što bolja i sveobuhvatnija priprema.

Inkluzija djece sa posebnim potrebama je zadatak i potreba pojedinca i društva.

Društvo na taj način, u biti, rješava socijalne probleme a pojedinac dobija šansu za samostalan život i daje mu se mogućnost uključivanja u društvo u skladu sa njegovim sposobnostima.

U svemu tome učitelj je ličnost koja usmjerava, pomaže i vodi učenika do ostvarenja cilja.

2. USLOVI U NAŠIM ŠKOLAMA

Prostor

Mislim da se naše škole svojim izgledom razlikuju od prostora koji bismo mogli zamisliti kao prostor koji se učeniku ,iz njegove perspektive,dopada.

Ovo donekle,ustvari,u dobroj mjeri mogu kompenzirati topli međuljudski odnosi i kreativnost onih koji rade i borave u školi.

Većina škola u našoj zemlji je nalik jedna na drugu, kako po modelu sistema obrazovanja tako i po materijalno tehničkim uslovima.

Materijalno tehnički uslovi diktiraju da u nastavi dominira frontalni oblik rada.

Zapreka promjenama u školi je sama arhitektura školskih objekata koja postavlja limite.

Stereotipnost u tom smislu ne predviđa u dovoljnoj mjeri moguće iznimke. Školski objekti su obično hladni ,sterilni i odbojni djetetu.

Škole, po svom izgledu ,nemaju toplinu doma iz kojeg dijete dolazi.

Materijalno didaktičke mogućnosti

Učionice su natrane standardnim namještajem koji je uniforman, bezličan i često neudoban za duži boravak. Većina učionica posjeduje samo nužni namještaj i didaktički materijal. Opće siromaštvo u državi se itekako osjeti u školama.

Škole se tretiraju kao nužni paraziti koje trebaju dobiti samo ono što je nužno da prežive i ništa više od toga.

Raspored klupa u učionicama je po uzoru na vojnički red.Učitelj ima svoje mjesto za katedrom , tabla je osnovno didaktičko sredstvo.

U toku izvođenja nastave učenik ima svoje mjesto na kojem mora da sjedi i radi. Ako ustaje u toku časa remeti red i može se nadati kritici. Kome nije jasno o čemu govorim neka pokuša sjediti na učeničkoj stolici 45 minuta i to da se puno ne vrpolji , biće mu sve jasno. U proteklih sedam godina rada vodio sam odjeljenja koja su brojala od 28 do 33 učenika.Uvijek nam je najveći problem bio prostor u učionici.

Materijalno tehnički uslovi diktiraju da u nastavi dominira frontalni oblik rada.

Radno i stručno osoblje

U školi dijete sa posebnim potrebama zavisi u prvom redu od nastavnika,to jest od njegove dobre volje,istrajnosti i entuzijazma. Oni provode dobar dio dana zajedno i upućeni su jedan na drugog.

Stručna osoba koja bi trebala biti na raspolaganju u svakom trenutku kad je to potrebno, može biti samo školski pedagog. Škola u kojoj radim broji preko hiljadu učenika. U takvim uslovima se ne može očekivati mnogo.

Povremeni dolasci stručnih timova su se sveli na praćenje stanja i postignuća.

3.NASTAVNIK U INKLUZIJU

Moram naglasiti da sve ovo što pišem posmatram iz ugla učitelja koji radi s djecom starosne dobi od 6 do 11 godina.Pored inkluzije suočen je i sa procesom reforme školstva i uvođenjem modela devetogodišnjeg obrazovanja u škole gdje praksom već godinama popravljamo štetu slabe teorijske pripreme.

Isto tako ,izvan škole , prva asocijacija na pomen zvanja „učitelj“ je da je to neko ko radi tri –četiri sata dnevno i osoba koja ima tri mjeseca godišnjeg odmora .(?!)

Posljedica ove iskrivljene i totalno pogrešne predrasude je sve manje vremena za

onaj rad za koji je učitelj školovan i obučen. Smatram da ne trebam naglašavati i nabrajati višestruku funkciju i ulogu nastavnika nego ću pokušati da opišem njegov položaj u odnosu na novi , mogu slobodno reći ,nametnuti zadatak.Možda bi bilo najbolje vidjeti koje sve svakodnevne obaveze ima učitelj i koliko mu je vremena potrebno da ih obavi.

Danas je učitelj osoba koja mora utrošiti ogromnu količinu raspoloživog vremena na administriranje.

Pokušaću nabrojati neke od obaveza nastavnika izuzimajući sam rad na realizaciji časova.

Neke od dnevnih obaveza u toku sedmice:

- 1. Za svaki dan napisati u prosjeku četiri pisane pripreme časova koje će održati.**
- 2. Pronaći sredstva i didaktički materijal koji će koristiti za praktičan rad učenika.**
- 3. Pripremiti nastavne listiće za ponavljanje , vježbanje , dodatni rad ,provjeru stečenih znanja itd.**
- 4. Raditi na analizi , ispravkama i ocjenjivanju uspjeha svakog učenika u odjeljenju .**
- 5. Vođenje dnevne dokumentacije ,(dnevnik,knjiga dežurstva).**
- 6. Sređivanje dosijea učenika.**
- 7. Realizacija aktivnosti van učionice ,(posjete ustanovama , odlazak u kino i sl.)**
- 8. Realizacija slobodnih aktivnosti učenika.**

Sedmične obaveze:

- 1. Priprema za informiranje roditelja.**
- 2. Dogovori u aktivima o realizaciji nastavnog plana u toku sedmice .**
- 3. Analiza rada na kraju radne sedmice,(samostalna i u okviru aktiva)**

Mjesečne obaveze :

- 1. Analiza realizacije plana za prethodni mjesec .**
- 2. Izrada plana rada za tekući mjesec.**
- 3. Planiranje vannastavnih aktivnosti (priredbe , sekcije , posjete , druženja)**

Ovaj spisak koji ne obuhvata sve , trebalo bi da ima za cilj potaknuti na razmišljanje koliko realno vremena učitelj može posvetiti učeniku sa posebnim potrebama.

Zadnjih godina nastavnik se pretvorio u administrativca.

Sve više mu se uskraćuje vrijeme i prostor za nešto što je osobenost njegovog zanimanja a to je nota kreativnosti. Ne mogu se oteti utisku da se vruć krompir daje u učiteljske ruke a ostali faktori se sklanjaju u stranu i teže ulogama dobronamjernih savjetodavaca.Bojim se da se većim stepenom obučenosti nastavnika teži prebacivanju odgovornosti za eventualne pogreške.

Za dobru i kvalitetnu nastavu učitelju treba vremena za pripremu iste. Uz sve veće obaveze raspoloživo vrijeme za kreativan rad se smanjuje .

Cijenu svega na kraju plaćaju učenici .

4. DRUŠTVO I INKLUZIJA

Siromaštvo, ugrožene elementarne ljudske potrebe, nezaposlenost, besperspektivnost, opća društvena apatija, velike su prepreke provođenju inkluzivnog obrazovanja.

Mislim da u današnjem momentu društvo ne prepoznaje inkluziju kao svoju potrebu nego samo kao potrebu pojedinca, to jest djeteta sa posebnim potrebama. Ne prepoznaje se da se inkluzijom pruža šansa i jednim i drugim: pojedincu da se uključi u društveni život kao ravnopravan član zajednice, koji može samostalno živjeti a s druge strane društvo ima šansu da ima socijalni problem manje. Postoji i drugo opće mišljenje da je to nametnuta obaveza u koju smo gurnuti nepripremljeni.

Od svega najviše je deklarativnih podrški, preporuka i teoretskih naglabanja.

Humanost i moralne obaveze se uglavnom svode na lijepe riječi.

Ova tvrdnja se ne odnosi na brojne organizacije i volontere koji postižu velike rezultate.

Za razliku od njih država ne čini onoliko koliko bi mogla i trebala.

Institucije ne koordiniraju, djeluju stihijski, često površno sagledavaju probleme i uglavnom ne iskazuju pretjeran interes.

Sve pada na teret onih koji direktno rade s djecom.

Dobra volja učitelja i altruizam nisu dovoljni za uspjeh. Ovo je društveni proces i od društva u cjelini zavisi kako će se razvijati.

U našim školama učitelj uglavnom radi sam, nema mogućnosti svakodnevne saradnje sa stručnjacima iz oblasti defektologije, u vrlo rijetkim slučajevima mu se omogućava pomoć asistenta u nastavi. Moram reći da je apsurdno da se nigdje ne razmatra i materijalna nadoknada. Imao sam 33 učenika, od tog broja jednog sa teškoćama a kolega je vodio odjeljenje sa 17 učenika. To je trajalo 4 godine.

Plate su nam bile iste. Stimulativno, nema šta!

Bilo kako bilo, inkluzija je trenutno realnost i velika greška bi bila da je samo formalno prihvatamo. U krajnjoj liniji takav odnos je neprofesionalan, neetički, sebičan i nehuman.

5. UČENICI U INKLUZIJI

Učitelj u odjeljenju ima zadatak da pomiri interese i potrebe učenika sa teškoćama sa potrebama i interesima ostalih učenika u odjeljenju.

Osnovna odrednica treba biti da svi u datoj situaciji imaju korist a nikako štetu. Ovo je teško ostvarivo ali ne i nemoguće.

Osnovno je stvoriti pozitivnu socio emocionalnu klimu. To je zadatak učitelja.

Svijet učenika nižeg uzrasta je mali, svodi se uglavnom na roditeljski dom i školu. Treba prihvatiti drugačije od sebe kao sastavni dio njegovog svijeta.

Djeca uglavnom ovo prihvataju i znaju prijatno iznenaditi svojim postupcima.

Ipak u razredu se nalaze individue koje imaju svoje posebnosti i ne može se sve predvidjeti.

Veliki problem je vrijeme koje učitelj ima raspolaganju.

Fokusiran je na realizaciju redovnog programa i programa prilagođenog za učenika sa teškoćama.

Veoma malo vremena mu ostaje da posveti pažnju individualnim problemima ostalih učenika. Postoji opasnost da neke probleme neće ni uočiti.

Primjer :*Učenik pokazuje znakove promjene ponašanja. Biva pasivan na časovima, ne donosi zadaće, zaostaje u radu za drugim učenicima. Ispostavlja se da je njegova nana teško bolesna. Žive zajedno i dječak je suočen sa njenim samrtnim patnjama.*

Svari poput ove treba na vrijeme primjetiti. U tih dva mjeseca koliko je trajala bolest njegove nane pa sve do njene smrti dječak je u razredu morao imati drugačiji tretman u odnosu na ostale. Krizu je uspješno prebrodio a nastavno gradivo koje je propustio naučiti je savladao uz moju pomoć. Ponovo naglašavam da je za ovo trebalo utrošiti vrijeme kojeg nastavnik mora vrlo racionalno koristiti.

Nastavnik je izložen ovakvim i sličnim situacijama svakodnevno. Gotovo uvijek je fokusiran na određeni problem nekog od učenika u razredu. Dakle , s vremena na vrijeme , svaki učenik ima potrebu za individualiziranim načinom rada. Nastavnikov zadatak je da otkrije taj momenat , pravilno reaguje uz prethodno razrađen plan.

Naredni primjer govori o djevojčici koja je na insistiranje roditelja bila uključena u redovnu nastavu. Bila je tzv. granični slučaj. Učenici su je prihvatili i bili blagonakloni ali je djevojčica bila svjesna da je na posljednjem mjestu u odjeljenu po bilo kojem osnovu a svaki pokušaj da bude najbolja u nečemu je bio osuđen na propast jer je uvijek neko bio bolji od nje. To je stvaralo strašnu frustraciju i djevojčica je često gubila vjeru u sebe , bez obzira na poticaje odjeljenja. Bila je dovoljno svjesna svog položaja u njihovoj dječijoj hijerarhiji u odjeljenju. Odlazak u specijalno odjeljenje je pozitivno djelovao i , po riječima njene majke , Djevojčica je tamo našla svoje mjesto . Vjerujem da se desilo da je djevojčica našla sebi slične i moguće da je to saznanje utješilo jer, u odjeljenju gdje je bila, nije mogla da se takmiči ni sa jednim učenikom ni u čemu.

Ovo govorim zato što treba pretpostaviti kakav će utjecaj okruženje imati na učenika sa teškoćama. Mislim da se ni učeniku sa teškoćama ne ostavlja izbor nego se bez njegovog stava i mišljenja nastoji uključiti u redovno odjeljenje.

6. PRETPOSTAVKE BUDUĆNOSTI

Teško je predvidjeti budućnost inkluzije u današnjem momentu kada vlada opće siromaštvo i beznade.

Nadam se da će izlaskom iz krize društvo pokazati veći interes a samim tim i poboljšati uslove za sve faktore koji su direktno ili indirektno uključeni u proces.

Inkluzivno obrazovanje nema perspektivu ukoliko se nastavi ovakav trend u kojem glavni teret i odgovornost nosi nastavnik i onaj uzak krug ljudi koji neposredno učestvuju u realizaciji.

Od društva u cjelini zavisi da li će inkluzivno obrazovanje doseći cilj kojem teži.